

"מפרי הארץ"

"פרשת תולדות"

"וַיִּגַשׁ וַיִּשְׁקָלוּ וַיִּרְחוּ אֶת־רִיחַוּ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רְאֵה רִיחַוּ בְּנֵי כְרִיזוּ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכְוּ ה'"

כתר יונתן: ויגש וישק לו וירח את ריח של בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח של בני כריח של קטורת בסמים שעתידים להקריב בהר בית המקדש שנקרא שדה שבירך אותו יי ובחר להשכין שכנתו שם.

רש"י: וירח וגו' - והלא אין ריח רע יותר משטף העצים, אלא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן. כריח שדה אשר ברכו ה' - שנתן בו ריח טוב, וזה שדה תפוחים, כן דרשו רבותינו ז"ל.

רד"ק: וירח את ריח בגדיו - בעוד שהיה נושק לו הריח ריח טוב מהבגדים כמו שכתבנו שהיה להם ריח טוב מעשבי השדה הטובים ומרחוק לא היה מרגיש בריחם עד שקרב לו ונשק לו. ויברכהו - אחר שאמר ראה ריח בני כריח שדה ברכהו, אלא הקדימו להודיעם כי שמח לבו מתוך המאכל והמשתה וריח הטוב, ומתוך כך שרתה עליו רוח הקודש וברכו. ראה - הציווי בזה אינו לאדם מיוחד אלא כן דרך הלשון לומר לשון הצווי שלא לאדם מיוחד אלא למי שיהיה והוא על דרך מליצה, וכן, אמר למלך ולגבירה (ירמיה י"ג), קול אומר קרא חזקו ידים רפות (ישעיה מ' ו') והדומים להם. אשר ברכו ה' - ברכו לשדה, כלומר שברכו ה' בעשבים טובים הגדלים בו כן ריח בני, ויהיה וי"ו ויתן לך לזה הפירוש שהם תחלת הדברים שלא יבאו להוסיף על מה שאמר כו"ו וישא אברהם את עיניו (בראשית כ"ב) והדומים לו רבים, או יהיה וי"ו ברכו כנוי אל בנו, אמר, ראה ריח בני, כי ריחו טוב, כריח שדה, כי ברכו ה' ונתן לו ריח טוב, וכמו שברכו עד כה יברכהו עוד ויתן לך וגו'. ולזה הפירוש יהיה וי"ו ויתן לך כשאר הווי"ן לתוספת.

אלישיך: והנה להיות כי מארבעת החושים, זולת הראות כי איננו, נסה יצחק בשניהם בשמע ובמישוש, ועדיין היה הדבר שקול, עם היותו נוטה בצד מה אל המישוש, רצה לנסות אף על פי כן בשנים האחרים. והיחל בחוש הטעם לראות אם הם המטעמים אשר אהב, כאשר צוה אל עשו באומרו כאשר אהבתי, ואמר הגישה לי ואוכלה מציד בני, כלומר אם היה מאשר אהב, וגם שיהיה טעם צבי או טעם בהמה בלתי נצודת. ויאכל ולא הרגיש, כי קרוב טעם גדי לצבי, ואף על פי כן ויבא לו יין, למען שבעריבות היין לא יכין בדקדוק הפרש הטעם שבין צבי לגדי.

ובראות שבזה לא הבחין, רצה לנסות בחוש הריח, ולבל יראה כמכביד אם יאמר גשה ואריח ריח בגדיך, אמר גשה נא ושקה לי בני, כדי שבהגשה יריח, וכן היה כאומרו (כז) ויגש וישק לו וירח וכו'. וטעם אל הנשיקה יהיה לתת התערבות והתקשרות נפשו עם נפשו, כי כן הוא ענין הנשיקה כאשר נבאר בס"ד פרשת ויחי. ואז על ידי זה גמר בדעתו כי עשו היה, ואמר ראה ריח בני וכו'.

מלבי"ם: ויגש וישק לו. הנשיקה היא התדבקות רוחא ברוחא כמ"ש בזהר, כדי להריק עליו הברכה ממעל. וירח את ריח בגדיו, כבר כתבתי שהבגדים הם משל על דברים שחוץ לגופו שהוא ציון אל העושר ועיני העה"ז, ובבגדים האלה אין במ ריח ודבר רוחני שהנשמה נהנית ממנו, אבל יצחק הרגיש כי גם בבגדיו יש ריח ורוחנית, שע"י יעשה צדקה וחסד ויהיה לו ריח לעסוק בתורה. ועז"א ראה ריח בני כריח שדה, וחז"ל אמרו במליצתם כריח שדה של תפוחים, ר"ל אתרוגים, כמ"ש התוס' (שבת דף פח) כי בכל פרי עץ העצים והקליפות הם טפלים לפרי ואין במ ריח, אבל האתרוג גם עצו ועליו יש במ ריח, וזה משל שגם קניניו החיצוניים והטפל אל הפרי שהם קניניו ועשרו יש בו ריח ורוחנית. ולעומת שהתחיל הברכה מטל השמים ומשמני הארץ אמר הנה הריח כריח שדה, וזה מורה שיתברך בשדי תבואה ורוב דגן ותירוש.

משך חכמה: וירח את ריח בגדיו. המתבונן יראה כי הדברים שהביא ליצחק, לשמח נפשו ולהיותו מוכן לנבואה ומעון לשפע האלקי, כמו שאמרו (בראשית רבה מז, ח), 'האבות הן המרכבה'. ויעויין רמב"ן בזה הביא לו נגד קרבנות, וזה בשר ולחם. וגדולה מזו אמרו רז"ל (כתובות קה, ב): המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב ביכורים, הממלא גרונו של תלמידי חכמים כאילו הקריב נסכים וכו' - כל שכן האבות הקדושים. לכן בשר ולחם קרב בבמה קטנה, כמו דאמרו אין תרומת לחמי תודה בבמה, אבל לחמים איכא [יעויין זבחים קיט, ב]. וכן נסכים, אף על גב דאין קרבים בפני עצמם אבל עם הזבח באים, וכדברי רבי עקיבא. לכן רק בהריחו ריח בגדיו - שזה נגד קטורת, שאין קטורת בבמה קטנה - לכן אמר, "ראה ריח בני כריח השדה וכו'" - זה בית המקדש, שקראו יצחק "שדה". וכן דריש במדרש רבה סה, יט, על בית המקדש שראה אותו, והבן.

ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח השדה אשר ברכו ה'. יפלא, היאך יוחס על ריח ראייה?! ועוד מה "ראה" בלשון נוכח?! והענין יובן על פי שתי הקדמות: מדרש "ותכהינה עיניו מראות" - מראות ברעתו של רשע מראות בעשן של אלו (רש"י). זוהר הקדוש (רמב, ב): "ויאמר ראה": מילה סתום הוא, אית דאמרי שכינתא הות, ואיית דאמרי יצחק הוה. ושניהם אמת, כי רוח הקודש מדבר בפיו בשמא דקודשא בריך הוא, וזה שאמר "ראה" - תוכל לראות, ולא יכהו עיניך מאותו רשע, כי ריח בני (הוא יעקב) כריח השדה אשר ברכו ה'. וזה שקרא רוח הקודש "בני" ליעקב, כמו שכתוב "בני בכורי ישראל". או שאמר "ראה", פירוש, תוכל לראותו שהוא יעקב ולא תקללנו, כי "ריח בני כריח השדה" וכו', והכל הולך אל סגנון אחד.

"לכבוד שבת קודש"

"מפרי הארץ"

הלכה

אורוז זזיים

א' אוכל בסעודה סלט חסה עם פירות
האם מברך?

תשובה: אינו מברך. (עיין סימן קע"ז)

ב' שלחו אוכל מבית אחרים באמצע
סעודה האם מברך?

תשובה: אינו מברך. (עיין סימן קע"ז)

יורה דעה

א' האם מותר לבלוע דם בין השיניים?

תשובה: מותר כל שלא פירש. (עיין
בסימן ס"ו)

ב' פירש ונתערב באוכל האם מותר
לאכול?

תשובה: מותר. (עיין בסימן ס"ו)

אבן העזר

א' האם אפשר לעשות חופה לשני חתנים
ביחד?

תשובה: נמנעים מפני עין הרע. (עיין בסימן
ס"ב)

ב' האם מותר לעשות סעודת ש"ב לשני
חתנים יחד?

תשובה: מותר. (עיין בסימן ס"ב)

חושן משפט

א' בלט מסמר מכסא עבר אדם וקבל
שריטה האם צריך לשלם?

תשובה: בור פטור על צער וריפוי. (עיין ב"ק
כ"ו)

ב' הניח חנוכיה דולקת ברחוב שלא
ברשות, עבר אדם ונתקל ונשרפו בגדיו
האם צריך לשלם?

תשובה: מחלוקת בירושלמי האם דינו כאש
וחייב או כבור ופטור. (עיין ב"ק ו')

"והאל ירוזיב את גבולנו"

רמב"ן: (בראשית פרק כ"ו פסוק כ') ויקרא שם הבאר עשק - יספר הכתוב ויארץ בענין הבארות, ואין בפשוטי הספור תועלת ולא כבוד גדול ליצחק, והוא ואביו עשו אותם בשוה, אבל יש בדבר ענין נסתר בתוכו, כי בא להודיע דבר עתיד. כי "באר מים חיים" ירמוז לבית אלהים אשר יעשו בניו של יצחק, ולכן הזכיר באר מים חיים, כמו שאמר (ירמיה יז ג) מקור מים חיים את ה'. וקרא הראשון עשק, ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אותנו כמה מחלוקות וכמה מלחמות עד שהחריבוהו.

והשני קרא שמה שטנה שם קשה מן הראשון, והוא הבית השני שקרא אותו כשמו שכתוב בו (עזרא ד ו) ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם, וכל ימיו היו לנו לשטנה עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה. והשלישי קרא רחובות, הוא הבית העתידי שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה, והאל ירחיב את גבולנו, כמו שנאמר (דברים יט ח) ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר וגו' שהוא לעתיד. וכתב בבית השלישי (יחזקאל מא ז) ורחבה ונסבה למעלה למעלה, ופרינו בארץ, שכל העמים יעבדוהו שכם אחד.

אמרי אמת: התורה נקנית בארבעים ושמונה מעלות (אבות ו ה) שהם כנגד מ"ח פעמים באר שכתובים בתורה, ואיתא בזוה"ק (ח"א קמא א) אברהם אשתדל וחפר בירא דמיא וכן יצחק יעקב וכו' ואשתדלו בגין לאתתקפא במהימנותא שלימתא כדקא יאות, הג' בארות עשק שטנה ורחובות הם כנגד ג' ברכות התורה, עסק לעסוק בדברי תורה, שטנה והערב נא, רחובות אשר בחר בנו שהיא המעולה שבברכות (ברכות יא ב), וכן יעקב אבינו היה המעולה שבאבות (בר"ר עו א).

"מפרי הארץ"

סיבונים פ' - פ"א

בעניין: מי שאינו יכול להישמר מהפיח \ ודין צואת קטן.

תשובה: ומותר לו להתפלל בלא גוף נקי ויפסיק עד שיכלה הריח ואפשר שמותר להניח תפילין כמה דקות לקיים המצווה ויחלצם מיד.

ז: מי שמטפף לו מ"ר לאנסו מידי פעם, איך ינהג לענין תפילה?

תשובה: יעשה לו בגד לספוג המ"ר ובשעת הטפת המ"ר יפסיק ואח"כ ימשיך בתפילה.

ח: תינוק בן ד' חדשים האם צריך להרחיק מצואתו ומדוע?

תשובה: לא צריך כי לא יכול לאכול כזית דגן בכדי אכילת פרס וטוב וישר לכתחילה שלא להתפלל נגד צואה מבן ח' ימים.

ט: ומ"ה כשיכול לאכול כזית בכא"פ, וכשיכל לאכול ואח"כ נחלש וכבר זמן רב לא אכל, ומ"ה בדיעבד אם קרא ק"ש או התפלל כנגדו?

תשובה: יש מקילים ולכתחילה ודאי יש להחמיר ובדיעבד יחזור ויקרא קר"ש ולא יחזור ויתפלל.

י: מאיזה גיל צריך להרחיק אע"פ שאינו יכול לאכול?

תשובה: מבן ו'.

א: אדם שחושש שמא יפיח בק"ש ותפילה האם יניח תפילין והאם יתפלל?

תשובה: יניח והתפלל.

ב: אדם שודאי יפיח בק"ש ותפילה האם יניח תפילין, האם יקרא ק"ש והאם יתפלל?

תשובה: יקרא קר"ש וברכותיה ולא יניח ולא התפלל ודעת הגר"א שמתפלל בלא תפילין.

ג: איך ינהג אם יכול להעמיד עצמו בק"ש ותפילה לחוד, ומתי יניח תפילין ויברך עליהם?

תשובה: מניח תפילין בין אהבה לקר"ש ומברך עליהם ומיד אחר קר"ש יחלצם.

ד: האם יש חילוק בין שחרית למנחה וערבית [בה"ל]?

תשובה: אין חילוק, למחבר לא מתפלל ולגר"א מתפלל בלא תפילין.

ה: האם צריך גוף נקי לציצית?

תשובה: לא צריך.

ו: מי שבאופן קבוע אינו יכול להעמיד עצמו מלהפיח מה ינהג לענין ק"ש ותפילה ותפילין וברכותיהם?

"מפרי הארץ"

"מבלית הוועד"

מהרב עקיבא ולדמן שליט"א

"האם יש קיום מצוה בראיית נרות חנוכה"

אינתא בגמ' (שבת כג. וסוכה מו.) דהרואה נרות חנוכה מברך שעשה נסים ושהחיינו, ויש לעיין מדוע תקנו לרואה לברך האם משום שיש איזה קיום מצוה בראיית הנרות או דלעולם אין שום קיום בראייה אלא שתקנו למי שאינו יכול להדליק שיכול לברך.

בפשטות דברי התוס' בסוכה מו. [ד"ה הרואה] נראה שאין קיום מצוה בראיה, שהקשו שם מ"ש דתקנו ברכה לרואה רק בנ"ח ולא בשאר מצוות ותי' בכמה אופנים או משום חביבות הנס או כי כמה בני אדם אין להם בתים [והקשו ממזוזה] או כי אין לתקן ברכה מיוחדת לרואה מה שאין המקיים מברך, עכ"פ מבואר שאין קיום מצוה בראייה דא"כ מאי קשיא להו משאר מצוות שאין שום קיום בראיה, וכן הוכיח המג"א [תרע"ו א'] מדברי התוס', ובאגרות משה [או"ח ח"א סי' ק"צ] דחה ד"ל דלעולם יש קיום מצוה בראיה והא גופא הקשו תוס' מדוע בשאר מצוות לא תקנו מצוה בראיה, אמנם זה דחוק טובא בדברי התוס' בפרט מסוף דבריהם, אך לכאורה יש להוכיח דודאי הטעם שמברכים על ראייה הוא משום איזה קיום במצוה דהא ברכת שהחיינו דחנוכה היא על המצוה ולא על היום, דבפשטות מי שלא מדליק ולא רואה לא מברך מלבד שיטת המאירי שהובא בשעה"צ [תרע"ו ג'], והשעה"צ שם הסתפק שמא ברכת שהחיינו היא על היום אלא שתקנו לברך בשעת ההדלקה או בשעת הראיה, אך אף אי נימא שברכת שהחיינו היא אף על היום כשי' המאירי וכמו שציידד השעה"צ מ"מ משמע דעיקר ברכת שהחיינו אף ברואה היא על המצוה, וא"כ צריך לדחוק בתוס' כמ"ש האגר"מ.

מדברי כמה ראשונים מוכח שמקיים מצוה בראיית הנרות: המרדכי בשבת שם למד מדין ברכת הרואה דבני אדם הנמצאים בין העכו"ם ואינם רואים נרות חנוכה צריכים להדליק נרות כדי לראותם אף שמדליקים עליהם בביתם, וכ"כ השלט"ג שם בשם ריא"ז ועוד, וכן מובא בכלבו [סי' מ"ד] שהר"ר משולם היה נוהג בכה"ג להדליק ולברך לזכרון הנס, וכ"פ השו"ע [תרע"ז ג'] בשם י"א, אמנם האחרונים התקשו שלכאורה דברי הש"ע נסתרים ממה שפסק בס"י תרע"ו ג' כדעת החולקים על המרדכי [רש"י שבת כג. ד"ה הרואה בשם ריב"י משום רבנו יעקב וכ"כ עוד ראשונים] דברכת הרואה היא רק למי שלא מדליקים עליו בביתו, ופסק המ"ב [תרע"ז י"ד] שידליק בלי ברכה, ובשעה"צ שם הביא מהמאמר מרדכי שכתב לחלק בין נמצא במקום שרואה נרות של אחרים דבכה"ג כל הקיום שלו זה הראייה כיון שאת ההדלקה מקיים במה שמדליקים עליו בביתו אך במקום גויים שאינו רואה נרות אזי חייב להדליק כדי לקיים הראיה ומאחר שחייב להדליק מברך, ומ"מ פסק השעה"צ שלא לברך, ובאגר"מ [שם] כתב ליישב באופן אחר שיכול לכוון שלא לצאת בהדלקה בביתו.

ולפי"ז מי שנמצא במקום שאין בתי ישראל כגון חיילים בחזית צריכים להדליק אף אם מדליקים עליהם בביתם כדי שיכולו לראות, ומ"מ סגי באחד שידליק, ואם מדליקים עליו בביתו ידליק בלא ברכה, ולהר"מ י"א יכול לכוון שלא לצאת במה שמדליקים בביתו ויכול לברך,

עוד נפק"מ לכאורה שמי שמדליקים עליו ואינו מדליק בעצמו כגון לנוהגים שרק בעה"ב מדליק מ"מ צריך לשמוע הברכות ולראות הנרות בביתו או במקום אחר, ומ"מ אם לא שמע לא יברך כיון שהדליקו עליו.

עכ"פ חזינן בדעת המרדכי ודעימיה דחלק ממצות נר חנוכה הוא לראות את הנרות ואם אינו רואה אע"פ שמדליקים עליו חייב להדליק כדי לראות ובברכה, ואף בדעת החולקים כתב האגר"מ שם דעכ"פ הידור יש בראיית הנרות דאל"כ לא היה שייך לברך בראייה.

גם למדליק בעצמו חלק מהמצוה זו הראיה: והיה מקום לומר שקיום מצוה זו היא רק במי שאינו מדליק בעצמו אך מי שמדליק בעצמו מקיים את המצוה בהדלקה ושוב אין לו שום קיום מצוה בראיית הנרות, אך ברמב"ן [פסחים ז.] חזינן דאף למדליק בעצמו חלק מהמצוה הוא ראיית הנרות, עיי"ש שביאר החילוק בברכת המצוות דמה שאפשר לקיים ע"י שליח מברכים על מצות והקשה מהא דמברכים להדליק נר חנוכה ובתי' השני מבואר דכיון שחלק מקיום המצוה הוא הראיה ואת זה מקיים בעצמו משום הכי חשיב מצוה שמקיים בעצמו, חזינן מדברי הרמב"ן יסוד גדול דבמצות הדלקת נ"ח ישנם ב' חלקים א' ההדלקה עצמה ב' ראיית הנרות.

וכן מבואר ממש"כ רעק"א [ת' תניינא י"ג] והפמ"ג [תרע"ו מ"ז ב'] והובא במ"ב סק"ד דמי שהדליק ולא ברך יכול לברך שעשה נסים וזמן כל שהנרות דולקים דלא גרע מרואה, חזינן דאך מי שהדליק יש לו קיום מצוה בראיית הנרות.

ולענין סומא נחלקו האחרונים האם סומא חייב בהדלקת נ"ח, דדעת המהרש"ל בתשובותיו [ע"ז] שחייב כיון שאחרים רואים ואיכא פרסומי ניסא, אך דעת היעב"ץ במו"קציעה [סוס"י תרע"ה] דסומא חשיב לאו בר חיובא בהדלקה כיון שהיא מצוה התלויה בראיה, ועכ"פ לא יברך, עכ"פ מבואר מדברי המו"ק דמצות ההדלקה היא מצוה התלויה בראיה, והמ"ב [תרע"ה ט'] חשש לדבריו.

ובערוך השולחן [תרע"א י"ז] כתב על מה שהקשה הפנ"י מדוע בנ"ח עיקר המצוה הוא רק על בעה"ב ולא על כל אחד כבשאר המצוות, ותי' דהנה מצינו מצוות כמו שופר ומגילה שאחד תוקע או קורא וכולם שומעים כיון שהמצוה בשור היא בשמיעה ובמגילה שומע כעונה, וה"נ בנרות חנוכה המצוה בנרות חנוכה הוא הראיה דזהו הפרסומי ניסא דמה"ט תקנו ברכה לרואה, אלא דכיון שא"א לראיה בלא הדלקה לכן תקנו שבעה"ב ידליק וכולם יראו, ומ"מ לא דמי לשופר ומגילה דהכא עיקר המצוה היא ההדלקה אלא שגם הראיה מצוה.

והעולה מכל זה דחלק ממצות נר חנוכה היא ראיית הנרות, והמסתכל על הנרות מקים מצוה [מלבד העניינים הגדולים שיש בזה כידוע].

דעת כמה אחרונים שצריך לראות הנרות חצי שעה: ובספר ויאר לנו להגר"י רפפורט שליט"א [שם האריך בכל ענין זה והרבה מהמ"מ הנ"ל לקוחים משם] מביא כמה אחרונים שמבואר בדבריהם שלא זו בלבד שחלק מהמצוה היא הראיה אלא עיקר המצוה הוא להדליק ואח"כ להסתכל על הנרות כשיעור זמן ההדלקה דהיינו חצי שעה:

ד"ל שו"ת שב יעקב [ח"א ב' כ"ב] אף דקיי"ל הדלקה עושה מצוה היינו לאפוקי אם הדליק שלא לשם מצוה דצריך לכבותו וכו', אבל מ"מ "המצוה נמי לראות" כדי שיזכירו הנס, כמו דאינתא בנוסח הנרות הללו אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראות בלבד, משמע "שכל זמן שאין לנו רשות להשתמש בהן - מצוה לראותן, והיינו שיעור זמן הדלקה" וכו', ומזה הטעם אין נכון להדליק בביתו וילך מיד אחר ההדלקה לבהכ"ס לתפלת ערבית עכ"ל.

וכ"כ במקור חיים לבעל החות יאיר בהל' חנוכה (סי' תרע"ב), וז"ל: ונ"ל דעיקר המצוה הוא שיהיה המדליק אצל הנרות ח"ש לראות אותם לשמוח בהם, כי הם ג"כ זכר לשמחה שהיו מדליקין אחר הנס, כמ"ש והדליקו נרות בחצרות קדשך, שנ"ל שלא ר"ל הדלקת מנורה בדרך נס, שאם כן העיקר חסר מן הסיפור בעל הניסים, והרי משמע מה שאמרו אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם, ולכן הרואה ג"כ מברך, "ולא סגי שידליק וילך לו למקום אחר" עכ"ל.